

Del català de Fraga

POR P. BARNILS

I

1. A. Griera inclou, com és molt natural, la localitat de Fraga en la primera part del seu estudi sobre *La Frontera catalano-aragonesa*¹, fent-la figurar en tots i cada un dels trenta cinc quadres on són exposats amb transcripció fonètica els exemples que serveixen de base per a la delimitació del territori (vegi's el mapa.) Això, que, donada l'indole d'aquell treball, facilita per una part la visió de conjunt dels diferents criteris que separen els dos parlars fronterissos, fa, per altra, també, més assequible la síntesi de les particularitats que caracteritzen el d'un punt determinat de la regió extrema. En aquest sentit hem passat revista del català de Fraga tal com s'ofereix en el treball citat, al qual fem aquí algunes observacions complementàries suggerides per la comparació amb les moltes notes que del dit parlar tenim recollides².

2. Així, en el *vocalisme*, i començant per la É, notem que el seu resultat és sempre é, diferentment de ço que ocorre en el català central. La dita regla ve ja formulada per En Griera (*loc. cit.*, p. 38)³. Com sigui, però, que el nombre d'exemples aduïts, sobre el qual la basa, no passa d'una dotzena, ajuntant-hi encara els que cauen dintre del mateix capítol disseminats per les taules del seu llibre (pp. 38, 40, 41, 43, 89)⁴, la completarem amb una llista més

---

1. Vol. IV de la *Biblioteca Filològica de l'Institut de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1914.

2. Els nostres *subjectes* foren: l'actiu i decidit col·laborador a l'obra del *Diccionari Mn. Andreu Ruiz*, els Rvds. Miquel Salamó i Benet Gómez, i d'una manera especial el senyor D. Jesús Lafuerza; els noms dels quals consignem fonament agraïts.

3. En endavant citarem sempre aquesta obra denominant-la *La Frontera*.

4. No ofereixen suficient garantia *peres* i *cresta*, transcrits una vegada *péres*, *krésta* (pp. 38 i 40), i altra *péres*, *krésta* (pp. 88 i 86).

extensa, que comprèn tots els exemples d'especial interès (v. més avall) recollits en la nostra enquesta. Són aquests:

<i>abēle</i>	abella	<i>espēs</i>	espès	<i>konsēl</i>	consell
<i>aubēle</i>	ovella	<i>mēze</i>	taula	<i>sēp</i>	cep, trampa
<i>parēt</i>	paret	<i>bēure</i>	beure	<i>sēk</i>	sec
<i>tēule</i>	teula	<i>galēte</i>	galleda	<i>brēme</i>	verema
<i>frēde</i>	freda	<i>sēde</i>	seda	<i>sēbe</i>	ceba
<i>astrēle</i>	estrella	<i>pēbre</i>	pebre	<i>pēre</i>	pera
<i>sēre</i>	cera	<i>sēt</i>	set (SITIM)	<i>armēle</i>	ametlla
<i>sēze</i>	setze	<i>frēsk</i>	fresc	<i>sēļes</i>	celles
<i>čikētes</i>	noies	<i>ařēu</i>	arada	<i>krēste</i>	cresta
<i>ļēj</i>	lleï	<i>sēnse</i>	sense	<i>ļēngwe</i>	llengua
<i>kabēļ</i>	cabell	<i>rēm</i>	rem	<i>eskēne</i>	esquena
<i>gatēt</i>	gató	<i>perēe</i>	peresa	<i>kořēje</i>	corretja
<i>aurele</i>	orella	<i>řikēze</i>	riquesa	<i>fē</i>	fe (FIDEM)
<i>pēsko</i>	(jo) pesco	<i>pēndre</i>	prendre	<i>čērkol</i>	cèrcol
<i>enbēje</i>	enveja	<i>prēs</i>	pres	<i>blyēde</i>	bleda
<i>kantēm</i>	cantem	<i>pēzol</i>	pèsol	<i>galēt</i>	galet

Excepcions úniques: *bērt* verd, *pēl* pèl, *mēstre* mestre.

3. Qui conegui la fonètica catalana, observarà tot d'una, en llegir els exemples que precedeixen, que són tots pronunciats amb *é* en el dialecte central. Val a dir que la col·lecció no ha estat reunida a l'atzar, sinó obeint precisament a la idea de fer veure d'una manera més remarcable la diferència entre ambdós dialectes. I això per la importància que té aquest capítol de fonètica, que enclou un dels problemes més interessants i difícils a resoldre⁵. I no entrem en la seva discussió o aclaració plausible, car creiem que manca encara l'aportament de dades més copioses d'altres nuclis dialectals abans de temptar-ho amb èxit.

Tal vegada podríem afegir a la llista precedent el mot *řobí* rovell, que, com ens referma el derivat *řobīļs* rovellat, mostra una *i < e* (cat. central *řubēļ* i *řubēļat*), i també el mot *řampīļ* rampí (eina del camp), que haurà de tenir en compte l'abordament definitiu de la qüestió; si bé és possible descobrir en els dits exemples, com en molts altres, alguna analogia o un canvi de sufix.

5. Vegi's P. Fabra, «Les E toniques du catalan», *Revue Hispanique*, t. XV (1907).

4. Notem aquí, tenint encara present aquella qüestió, els exemples recollits de È que fan *é* en el nostre dialecte, contràriament al català central, on fan *é*. Son: *bél* vell, *térme* terme, *méu* meu, *téu* teu, *séu* seu. Del cas oposat, ço és, fent *é* en el català central i *é* a Fraga, registrem solament *rés* res (aquest pronunciat *rēs* a la capital i també *rēs* a fóra), *béndre* vendre, *édre* eura. Fem observar d'una manera expressa la *é* dels exemples adults, sobretot la de *bél*, que, per la seva procedència etimològica i la diversitat de desenrotllament comparat amb *espill*⁶, ha intrigat principalment els filòlegs⁷, algun dels quals⁸ s'ha resistit a creure en la seva existència dintre el català, i altres l'han corregit⁹ quan amb aquell caràcter apareixia transcrit en les obres d'investigació. I, ampliant aquest comentari, diguem encara que la pronunciació de *bél* en compte de *bél* no està reduïda al parlar de Fraga: recordem haver-la sentida en altres localitats de la Catalunya occidental, i fins en algunes de la província d'Alacant que ara no sabríem detallar.

5. La Ó dona també lloc a algunes observacions. Encara que en el fragatí, com en el català central, pot dir-se que normalment es conserva, constatem les excepcions següents (*ó* a Fraga i *o* en el català del centre): *dós* dos, *póu* pou, *sóge* soga *móre* móra, *rōble* roure, *sōmbre* sombra, *jōke* joc. Tenim, per altra part (*ó* en el català del centre i *o* Fraga), els exemples: *bóts*¹⁰ vot, *króste* crosta, *bósk* bosc, *torōnje* taronja, *fló* flor¹¹, *espōnje* esponja.

Deixem de moment consignades ambdúes series d'excepcions, tot esperant la nova llum que puguin donar-nos posteriors escorcolls, abans d'aventurar una explicació.

6. Respecte de la -A final a l'interior i a la fi de frase, segons *La Frontera* (p. 87), «En termes generals pot dir-se que la -A es conserva a la regió aragonesa presentant una certa tendència envers

6. Recollim aquí el nom de lloc *Castellví*, que treu a compte A. Griera en son treball «*El Dialecte del Capcir*», *Bulleti de Dialectologia Catalana*, t. III, p. 120), sense encerrar-lo amb el català vell, reconeixent, però, implícitament el problema. Cf., a propòsit, *La Frontera*, p. 50.

7. J. Saroihandy, *Grundriss der rom. Philologie*, t. I, p. 852, nota.

8. Mn. Alcover, *Bulleti del Diccionari de la Llengua catalana*, t. IV (1909), p. 219.

9. P. Fabra, «*Les E toniques du catalan*», *Revue Hispanique*, p. 15, nota.

10. Remarquem el caràcter d'aquest singular *bóts*, en el qual, si bé és possible veure la supervivència d'un cas recte (etimón *v o t u m*), hom no pot substraure's a pensar en la possibilitat d'una continuació de *v o c e m* en la seva forma arcaica.

11. Aquest exemple és pronunciat també amb *ó* fora de la capital.

-*ɛ* a la regió catalana»; i, més avall, «...Lleida, Masalcoreig i Fraga presenten constantment -*ɛ*». Comparem ara els exemples exposats en les dues taules (pp. 86, 87) (*tóta, plása, kábra, krešta, kamíza* [-A a l'interior de frase]; *fíre, finéstre, érbɛ* [-A a la fi de frase]) i ens veurem precisats a declarar: o que l'afirmació transcrita de *La Frontera* no és justa, o que, contra çò que aquella resa («...el resultat de -A és el mateix a l'interior que a la fi de frase... [p. 87]»), existeix una veritable diferència entre els reflexos de -A segons la posició del mot. La qual diferència, com pot deduir-se, consistiria en -*a* per al primer cas i en -*ɛ* per al segon. El darrer reflex, o, millor dit, una tendència envers ell, és donada per «la -A de la tercera persona del singular en el verb en tota la regió de la frontera: *kánte, pórte*, etc. (*ib.*, p. 87)».

7. L'estat de coses, segons deduïm dels nostres materials, és en realitat el següent:

a) La -A torna generalment -*e*: *abéle* abella, *báke* vaca, *gárbe* garba, *téule* teula, *pórte* porta, *kóte* cota *astóne* estona, *finéstre* finestra, *astréle* estrella, *fréde* freda, *kófye* cofia, *tie* tia, *prenie* prenia (1.ª pers.), *kolíe* collia (1.ª pers.), *bréme* verema, *fóne* fona, *kúine* cuina, *mónje* monja, etc.; prescindint del caràcter que pugui tenir la consonant precedent. Fent excepció a la regla, notem solament en les nostres llibretes *peáine* peanya, *káne* canya, *alfórje* alforja, *tárde* tarda. Les quatre excepcions davant de *fréde* i *kúine*, més amunt consignades, no tenen força per a modificar la constatació, com no sigui en el sentit de fer-nos pensar que la vocal final que transcriguérem per una *e* mitja por produir-se fàcilment com a tancada en determinats casos.

b) La -A (potser millor diríem la -*e* > -A) torna -*ɛ*: quan la vocal tònica és una *ɛ*, el qual fet s'observa ja en alguna de las varietats locals de l'alacantí¹²: *mustréle* mustela, *astréle* estrella, *mérle* merla, *téře* terra, *méstre* mestra, *géře* guerra, *béře* verra (truja), *séře* serra, *bérde* verda, *bérge* verga (serment), *mélke* meuca (especie d'alfals). Llevat d'aquest cas d'harmonia vocàlica respecte de la *ɛ*, no se'n constata d'altre en el nostre dialecte, com es pot veure pels exemples amb *ó, é, á*, transcrits més amunt sota a).

12. P. Barnils, *Die Mundart von Alacant*, p. 25. Vegi's també H. Hadwiger, *Zeitschrift für rom. Phil.*, t. XXXIX, p. 604.

La -A torna així mateix *e* en els finals en *-ada* (< -a t a, que ofereixen en el nostre dialecte la pèrdua constant de la consonant intervocàlica: *preñáe* prenyada, *tuláe* teulada, *aixáe* aixada, *tronáe* tronada, *bugáe* bugada, *onáe* onada, *alsáe* alçada, *triláe* trillada (batuda), *koláe* colla, *umfláe*, inflada, etc.; i d'una manera anàloga en la primera persona de l'imperfet d'indicatiu dels verbs en *-a r e*, que ens ofereix la desaparició de la *-v-* (< -B-): *anáe* anava, *kantáe* cantava, *dentráe* entrava.

c) La -A torna *-e* en les terceres persones del singular del present d'indicatiu o subjuntiu, i també de l'imperfet, i en els exemples on la final va precedida del nexa consonàntic *br*: *ñáule* lladra, *lábē* renta, *nēbē* neva, *plōgē* plogui; *sōmbre* sombra, *jinēbre* (f.) ginebre, *lēbre* llebre; *anáe* anava, *kantáe* cantava, *dentráe* entrava, *preniē* prenia, *kolīe* collia.

8. Quant a la -A seguida de S, confirmen el resultat *-es*, establert ja en *La Frontera* (p. 90): *abēles* abelles, *mōskēs* mosques, *gārbēs* garbes, *múles* mules, *rōdēs* rodes, *pēdrēs* pedres, etc.¹³. Afegim, com a compleció del capítol, que es constata el mateix resultat *e* per a la -A seguida de *n*, *m* o *u*: *tōkēn* toquen, *pōdēn* poden, *kāntēn* canten; *dentráem* entràvem, *preniēm* preniem; *dentráeu*, entràveu, *preniēu* prenieu, etc.

9. El mateix resultat de *e* tenim en les paraules que porten la nomenada vocal de sosteniment: *mēstre* mestre, *mōglē* motlle, *álbre* arbre, *gáire* gaire, *dōble* doble, *pōble* poble, *bēndre* vendre, *dēure* deure, *pōbre* pobre, *pāre* pare, *māre* mare, etc.

Els dos exemples darrers *pāre*, *māre*, en compte de *pāri* i *māri*, fan l'efecte d'ésser conseqüència d'una analogia amb els altres mots en *-e*. No s'explicaria altrament la *i* àtona dels derivats *pariástre* parastre, *mariástre* marastra, car molt difícilment, al nostre entendre, podria cercar-se la *i* en una transposició vocàlica de *pairastre*, *mairastra*, formes que trobem en altres indrets del domini català¹⁴. Corrobora la nostra apreciació l'exemple *frāri* frare, de Fraga mateix,

13. Per a la qüestió històrico-geogràfica de la final *-es* en la regió que ens ocupa, comp. darrerament R. Menéndez Pidal, *Revista de Filología Española*, t. III (1916), p. 79.

14. Cf. P. Barnils, *Die Mundart von Alacant*, p. 57.

conegut igualment a Tamarit i a Benabarre¹⁵ (pronunciat *bənabāri*). Un cas semblant se'ns ofereix amb el fragatí *karnəstóltəs*, variant en *karnistóltəs* en les localitats indicades¹⁶.

10. Observant que el fragatí cau dintre l'ària del nomenat català occidental, ja es dona per establert que en ell la pronunciació no alterada¹⁷ de les vocals àtones (A, E > a, e, no > ɛ; o, u > o, u, no u) anteriors a la tònica serà la regla. Les nostres enquestes, però, ens ofereixen exemples com *l ɛjšerĩnge* la xeringa, *l ɛngwén* l'ungüent, *l ɛngile* l'anguila, *l ɛngrinète* l'orenet, *trəsmal* trema de pescar, *mɛdesĩne* medicina, *ɛufádie* alfabrega, *pɛtipóst* molt bé, *ɛjšobá* aixovar, *mɛnĩne* membre del ruc, *rɛpará* repartir la pasta, *rɛjirá* regirar (remenar), *dɛbál* sota, *segá* segar, *mɛmórye* memòria, *pɛreós* peresós, *jĩnɛbrɛts* tenebres, *ɛsparbɛ* esparver, *ɛstizóřes* estisores; on constatem l'existència d'una ɛ tancada. No sabem aventurar-nos a precisar una explicació del fenomen, que, si per alguns exemples sembla ésser d'ordre fonètic, per altres, en canvi, és possiblement semàntic, car manca encara, d'altra banda, determinar l'extensió que pugui existir en una multitud d'exemples consemblants. Quant a alguns dels mots àtons com *de*, *que*, *se*, *me*, etc., els trobem transcrits unes vegades amb ɛ, altres amb e: *perk a đɛ bíure?* per què ha de viure?; *um baŋkal de panís* una feixa de blat de moro; *ton pář* ton pare; *ton fił* ton fill; *kwan me n dónes?* quant me'n dones?; *aneu se n ɛn!* aneu-vos-en!; *aňka kɛ plóřɛ* encara que plogui; *kwan se tɛ sɛt* quan es té set; *kɛ te la bɔlz bɛndrɛ?* que te la vols vendre?; *yɔ mɛ la lábɔ* (la cara), jo me la rento; *nɔ me s a mɔř dĩngú* no se m'ha mort ningú; *ke am de fɛ?* què havem de fer?; essent solament constant l'article femení plural *řes* les: *řes kártɛs* les cartes, *řes kampáňes* les campanes, *řez ɛstizóřes* les estisores, etc.

11. Abstracció feta dels casos anteriors i de la qualitat de les vocals àtones, notem com a exemples mostrant a en compte de e:

15. A propòsit d'aquest tres exemples (*pare*, *mare*, *frare*), consulti's *La Frontera* (pp. 51 i 52), on, d'acord amb les nostres transcripcions, amb petites discrepàncies, pot veure's la repartició dels tipus -e, -i a la ratlla fronterissa.

16. Quant a l'extensió geogràfica dels finals -is, -i, vegi's A. Alcover, *Bollett del Diccionari de la Llengua catalana*, t. IV (1908-1909), p. 205.

17. Oportunament convindrà fixar en quin sentit veritable s'ha de prendre aquesta no alteració o no enfosquiment de les vocals àtones anteriors a la tònica, car el grau de vocals intermitges que implícitament se'ls assigna és desmentit amb freqüència per les transcripcions.

azglézye esglesia, *lantíles* llentíes, *šaminére* xemeneia, *ańká* encara; *a* en compte de *o*: *tartúge* tortuga, *řastól* rostoll; *u* en compte de *o*: *kubérte* coberta, *dumęnje* diumenge, *muišó* moixó; *o* en compte de *a*: *torónje* taronja; *o* en compte de *u*: *řolibér* julivert; *u* en compte de *e*: *šurák* xerrac, *tuláę* teulada; *i* en compte de *a*, *o*: *kišál* queixal, *řinóns* ronyons; *i* en compte de *e*: *řiné* gener, *řozigó* rosegó; als quals podem ajuntar *řáfik* ràfec (barbacana), *kánim* cànem, *espářiks* espàrrecs.

II

12. Quant al *consonantisme*¹⁸, anotem en primer lloc, també per al català de Fraga, la palatalització de la L concorrent en nexa amb P, B, F, K, G, fenomen ja sovint donat com a general en el dialecte ribagorçà¹⁹ (*azglézye*, esglesia, *blán* blanc, *fló* flor, *flák* flac, *doblá* doblar, *áskę* estella, *kláu* clau, *esklóp* esclop, *klaryón* guix, *pláte* plata, *klabél* clavell, *kláre* clara); observant a l'ensem que no manquen exemples (com *řásklę* rascle, *glęre* les vores pedroses del riu, *plęene* plena, *másklę* mascle, *dóblę* doble) on darrera la *l* es percep un segon element palatal *y*, que afebleix notablement l'articulació d'aquella²⁰. Mirant detingudament els exemples apuntats, no podem substraure'ns a la idea que el desdoblament de la consonant palatal (*l*+*y*) que es constata, ocorre particularment davant de *ę*, mancant davant les altres vocals, i principalment davant les posteriors.

A deduir per les transcripcions de *La Frontera*, l'evolució de cons. + L a *l* o *l_y*, no és constant a Fraga. Vegin-se pp. 50, 55, 67, 83, contra pp. 77, 79, 86, 97.

13. Acostant-se d'una banda al castellà (i podríem també dir al valencià²¹), el fragatí ens mostra absència de velarització de la *l*,

18. En aquest capítol no podem referir-nos més que indirectament a *La Frontera*, per no haver-se publicat encara la segona part, que havia de tractar de les consonants.

19. Vegi's, entre altres, A. Navarro, «El Català a-n el Ribagorça», *Primer Congrés Internacional de la Llengua Catalana*, Barcelona, 1908, p. 224; J. Saróhandy, «El Català del Pirineu, a la ralla d'Aragó», *ib.*, p. 334.

20. Remarquem, per via de complació, que, en notes aïllades que posseïm del parlar de la vall de Bohí, l'únic so que hi trobem transcrit és el de *y*: *pyóę* plovia, *pyása* plaça.

21. Comp. l'observació que fem, per al valencià estrem, en el nostre treball *Die Mundart von Alacant*, p. 65.

contràriament a ço que ocorre en el català central²² (*álbrę* arbre, *ált* alt, *l ęrbę* l'herba, *kálsęs* mitges, *barál* càntir, etc.), i d'altra, té, com el català, pèrdua de la *r* final (*tańká* tancar, *řobá* robar, *dinęs* diners, *menjá* menjar, *papę* paper, *altá* altar, *řinę* gener, etc.; però *kár* car).

14. Una particularitat del parlar de Fraga, observada també pel dialecte valencià extrem²³, és la conversió de les sordes finals *t*, *p*, en les sonores *d*, *b*, quan la paraula següent comença en vocal. En tenim els exemples: *marít i mułę* marit i muller; *ki tųđ o řól tųđ o pęr* qui tot ho vol tot ho perd; *a kaigųđ un řáyo* ha caigut un llamp; *bind áńs* vint anys; *řęđ aičų* fet això; *a bińguđ a l ųrt* ha vingut a l'hort; *ań kołiř alá* han collit allà; *kab así* cap aquí; *la řerř ę négre* la serp és negra; *kę alđ ę ęř pųn* que alt que és aquest pont! A aquest darrer havem d'oposar lo *pųn ęz ál* el pont és alt, en compte de **lo pųnd ęz ál*. L'excepció, no obstant, no és més que aparent, car, si no registrem **pųnd*, és senzillament degut a què aquesta paraula, pronunciada *pųn*, ha perdut la *t*; la qual cosa no succeeix amb l'adjectiu *ált*, i això degut probablement a l'existència de la forma femenina *álte*. Tenim encara, igual que en el citat parlar valencià extrem, la caiguda de la dental *-t* quan la paraula següent comença en consonant: *un sarpá đę tęřę* un grapat de terra; *tų lo mųn* tot lo món; *no s pų menjá* no es pot menjar; *lo řestí đęl řrári* l'hàbit del frare; *sęmpřę řa lo řęřo* sempre bat (pica) el ferro; *lo đí grųs* el dit gros; *m ai řika řańat kųm un řemųł* m'he posat moll com un xop.

El primer cas (*-t, -p + vocal- > d, b o đ, ř*), de comprensió fàcil, és comparable al fenomen conegut d'evolució (assimilació recíproca) que presenten les consonants intervocàliques (*s e t a > séđa*, *s a p e r e > řęřę*). El segon, en canvi, creiem que es pot considerar com la resultant d'una simplificació entre dues consonants esdevingudes homorgàniques en virtut de la fonètica sintàctica. Així el procés seria, per exemple, *un sarpát đę tęřę > un sarpád đę tęřę > un sarpá đę tęřę*; i, anàlogament, *tų lo mųn > tų lo mųn > tų lo mųn*, o bé *no s pųt menjá > no s pųm menjá > no s pų menjá*; etc. Que la

22. Els exemples transcrits en *La Frontera* ens donen la *l* oscil·lant entre *l* i *ř*. Vegin-se pp. 35, 43, 52.

23. Vegi's P. Barnils, *loc. cit.*, pp. 71 i ss.

reconstitució de l'etapa mitjana (assimilació regressiva, si es vol) no és arbitrària, ens ho prova el fet d'ésser precisament aquella pronunciació una cosa corrent també en el català literari: *toł lu mōn*, al costat de *toł lu mōn*; *no z pōm meņfá*, al costat de *no z pōt meņfá*, etc.²⁴.

15. Anant un pas més endavant en la força assimilativa de les vocals sobre les consonants, o, millor dit, ampliant un cas d'evolució fonètica regular en el català, como és el canvi de -T- en -d- (§ 17), tenim la pèrdua d'aquesta consonant en els exemples: *mika ę meņōrye* gens de memòria; la *bolęta finól* la cassoleta de genoll; com el dialecte alacantí²⁵.

No sabríem precisar fins a quin punt l'absència de la *d* es pot donar com a normal en el nostre dialecte, car al costat dels dos casos registrats en trobem altres amb *d*. Així: *lo didál* el didal, *um bankál de panís* un camp de panís (blat de moro), *lo peų del lit* els peus del llit, *loz diez de fęsta* els dies de festa, *um bosł de pá* un tros de pa, etc.

16. I, ja que de la pèrdua de consonants parlem, fem constar que el fragatí, como el català central, mostra la desaparició de la -r: *eskompá* escombrar el forn, *ařibá* arribar, *plántę* planter, *ęsparbę* esparver, etc.; estenenent-se aquella particularitat a les preposicions *per a* (cast. *para*) i a la conjunció *encara*: *pa ke apręnęen* perquè aprenguin, *anká ke plōęę* encara que plogui.

Afegim aquí la pèrdua de la *s* en la tercera persona singular del verb *ser* en els exemples: *ę řeritát* és veritat, *ę kostúm* és costum, *lo sūkře e mól řō* el sucre és molt bo. Respecte de la qualitat diferent de la vocal *ę* oe (*és*), vegi's § 10.

Quant a les paraules *řetō* rector, *dotō* doctor (metge), com en valencià (català *řektó*, *duktó*), creiem que propiament no es pot parlar de desaparició de la *c*, sinó més bé d'una simplificació de dues consonants assimilades: *rector* > *rettor* > *retor*; *doctor* > *dottor* > *dotor* (cf. § 14).

24. Comp. J. Arteaga, *Textes catalans avec leur transcription phonétique*, Barcelona, 1915, on, en casos com els que estudiem, no es transcriuen mai les assimilacions: Exemples: p. 29, r. 2; p. 30, r. 4; p. 31, r. 6, r. 9; p. 32, r. 2; p. 33, r. 8; p. 35, r. 11; p. 36, r. 4; etc.

25. P. Barnils, *loc. cit.*, § 50.

17. Si en els paràgrafs precedents havem posat de relleu alguns fenòmens especials que es troben en el parlar valencià extrem (cf. també § 22), no constatem en canvi cap exemple segur de desaparició de -T- (*ròḏe* roda, *tokaḏò* tocador, *naḏál* Nadal, etc.), llevats naturalment els casos de formació amb el sufix -a t a- (*tardáe* el foscant, *kokułáe* cogullada, *baskoładē* clatellada, *onáe* onada, *umfláe* inflada, etc.). Hi ha, però, relacinat amb aquell sufix, el grup intervocàlic de T + *i*, pertanyent al qual, i amb la desaparició de la T, recollim el mot *perēe* peresa, amb el seu derivat *pereḡs* peresós, contra *poḡreze* pobresa, *ḡikēze* riquesa. L'exemple primer²⁶ és sumament eloqüent per a l'aclariment d'aquest capítol de la nostra fonètica històrica. A ço que respecte de'ell tenim dit²⁷, afegim-hi la nostra opinió que tots els casos en -i t i a han sofert una reconstrucció (influència del castellà o de la llengua culta?), passant de l'antic i regular -*éa* al modern litemari -*éze*.

18. Un fet que el fragatí comparteix amb bona part dels dialectes del català occidental²⁸ i del valencià extrem²⁹, és la pronunciació de la *i* diftongal procedent de la solució vocàlica d'una consonant en nexa: *ḡeḡḡiu* lleixiu, *kaḡḡó* caixó (calaix), *kreḡḡe* créixer, *peḡḡ* peix, *áḡse* aixà, *eḡḡekás* aixecar-se, etc.

Fem aquí un esment especial de les paraules *ḡeit* llet, *maḡití* matí (Fraga, Tamarit, Benabarre), per l'interès que ofereixen a la investigació històrica de la llengua, malgrat de no ésser corrents a la Catalunya oriental ni al regne de València. Precisament el fet de constatar-les, com moltes altres formes (v. §§14, 15), en ço que podríem nomenar perifèria del nostre domini lingüístic, les fa més importants per a jutjar la natura dels corrents invasors que les han arreconades³⁰.

19. A propòsit d'això de l'existència de les etapes arcaïques *ḡeit*, *maḡití*, creiem oportú fixar l'atenció dels dialectòlegs sobre els mots *espil* espill (mirall), *tenále* tenalla (recipient gran de terra per a guardar aigua), *baraḡe* joc de cartes, *baraḡa* (de *baraḡe*), *naḡále* navaja.

26. En el nostre dialecte (Centelles-Barcelona) viu encara l'adjectiu *pererós* al costat del substantiu *peresa*.

27. *Die Mundart von Alacant*, § 90 i ss.

28. A. Alcover, *Bolletí*, t. IV, p. 238.

29. P. Barnils, *loc. cit.*, p. 60; i també A. Alcover, *ib.*, p. 238.

30. Ens reservem per a un altre article el fer una exposició de caràcter general dels diferents fenòmens (contaminacions, assimilacions, dissimilacions, etc.) observats a la regió de la frontera.

Llur circumscripció geogràfica a les regions extremes de la nostra parla (Fraga, Tamarit, Benabarre³¹, i també regne de València) dona força a pensar, tant per ço que es relaciona amb la significació veritable de les paraules com per ço que atany al so *l*. I, tenint en compte que *espill* és netament literari, que *tenalla* i *baralla* joc de cartes, per ço que en sabem, no són coneguts en la resta del domini català, i que *navalla* hi està representat per *neḃáje* en compte de *neḃáje* o *neḃáye*, s'ocorre preguntar si aquells mots, i altres semblants que es puguin col·leccionar, no són res més que importacions castellanes (comp. *espejo, tinaja, baraja, navaja*). En aquest cas la cronologia dels sons podria tal vegada cercar per aquí una bona orientació.

20. Hi ha encara un capítol de fonètica interessant a comentar, per bé que no afecta directament el parlar de Fraga. Ens referim a l'emissió sorda, en compte de sonora, de certes consonants en circumstàncies determinades. El fenomen conegut amb el nom de parlar apitxat, característic de la regió valenciana central³², no es produeix a la nostra localitat, on les consonants al·ludides són sonores: *káze* casa, *ṛóze* rosa, *méze* mesa (taula), *ánḃel* àngel, *deḃjuni* dejuni, *ḃiné* gener, *ḃés* algeps (guix), *lez múles* les mules, *los ḃieḃ* els dies, *dóḃe* dotze, *kínḃe* quinze, etc. El trobem, en canvi, en tota l'extensió, a Tamarit i a Benabarre³³: *kása* casa, *ṛósa*, *mésa* mesa, *ánḃel* àngel, *ḃiné* gener, *ḃunḃ* juny, *diḃóus* dijous, *dóḃe* dotze, *kínḃe* quinze, etc.

Observi's, però, que a Benabarre, malgrat de parlar apitxat, les consonants finals sordes esdevenen sonores quan van seguides de paraula començant amb vocal, o consonant sonora (fenomen estrany al parlar de Tamarit): *loz ḃinés* (B.), *los ḃinés* (T.), els diners; *trez beḃaḃes* (B.), *tres beḃaḃes* (T.), tres vegades; *loz áls* (B.), *los áls* (T.), els alls; *loz árḃels* (B.), *los árḃels* (T.), els arbres; etc.

III

21. En la selecta del *Vocabulari* de Fraga que donem a continuació, extreta de les respostes donades a un qüestionari d'un miler

31. Notin-se a Benabarre les formes especials *baráḃsa* i *baraiḃá*.

32. Vegi's P. Barnils, *Butlletí de Dialectologia catalana*, t. I (1914), pp. 18-25.

33. Les transcripcions són de la darrera localitat.

de preguntes, havem recollit solament aquells vocables que, pel fet de no ésser avui corrents en el català del centre, ofereixen un interès especial per als estudis dialectològics. No cal dir que, malgrat d'ésser recollides a Fraga, no considerem exclusives de la dita localitat les formes consignades en llista. El determinar-ne l'extensió geogràfica (cf. § 1) no és l'objecte del presente article.

- ababól*, st. m., rosella (flor).
ababolère, st. f., rosella (planta).
abadéjo, st. m., bacallà.
abárkes, st. f., especie d'espardenyes.
aboñilonás, v. rfl., pendre's (la llet).
aburná, v., aquissar (el gos).
adóbe, st. f., rajola de fang, sense coure.
agraná, v., escombrar.
aguléte, st. f., clavia de les rodes del carro.
aládre, st. m., arada.
amánta, adv., molt, molta.
anáe, st. f., ànec.
ánsyes, st. f., ois.
antére, st. f., extrems del camp que queden sense llaurar.
antóste, st. f., embà.
apaná, v., arreglar (el rellotge).
aparéls, st. m., guarniments de l'animal.
apré, a., atapeït.
arbanil, st. m., paleta, mestre de cases.
arēus, st. m., eines del camp.
árne, st. f., rusc d'abelles.
áskle, st. f., estella.
aséro, st. m., cer.
astí, adv., aquí, ací.
azá, st. m., biga.
- azgañá*, v., esgarrapar.
azmóle, st., f., pedra d'esmolador.
badíne, st. f., recó d'aigua embassada.
balóke, st. f., cugula.
balóns, m. pl., pantalons curts aragonesos.
baná, v., mullar.
bandíbol, st. m., corral sense cobrir.
banñál, st. m., camp, feixa de terra.
barál, st. m., càntir.
baralá, v., escapçar en el joc de cartes.
baráje, st. f., joc de cartes.
barbakáne, st. f., paret de resguard entre un carrer i el riu.
bárse, st. f., bardissa.
basi, st. m., gibrelleta.
basíbe, a., estèril (vaca).
basiníje, st. f., plats del barber.
baskoláje, st. f., clatellada.
beláno, st. m., albat.
belóte, st. f., gla.
bérge, st. f., serment.
béspe, *bréspe*, st. f., vespa.
blán, st. m., penca de cansalada.
bófyo, a., buit.
bóise, st. f., cilindre protector del fusell del carro.

- bolatám*, st. m., aviram.
bóle, st. f., pilota de l'olla.
boléte (del genoll), st. f., la cas-
 soleta del genoll.
bonís, st. m., excrement del ruc.
bonísáe, st. f., excrementada del
 ruc.
bořím, st. m., el pèl de la mà.
bós, st. m., morrió de corda per
 als animals.
bóse, st. f., banya (al caure).
botimáge, st. f., espurna de foc.
botó, st. m., poncella.
brankíl, st. m., pedra de baix de
 la porta.
brés, st. m., bressol.
bróme, st. f., boira.
bufaðó, st. m., ventall.
bulkét, st. m., carro de trabuc.

çálme, st. f., coixinet sobre ani-
 mals per a muntar.
çapéte, st. f., pesa de cinc cèn-
 tims.
çapót, st. m., pesa de deu cèn-
 tims.
çolá, v., tallar el cabell.
çóp, st. m., pollancre.
çulárke, *çoriake*, *soriáke*, st. f.,
 xurriaques.
çúte, st. f., mussol.

deřbál, adv., sota.
die đ ánimēs, st., el dia dels
 morts.
deřdán, st. m., toc d'oració del
 matí.
dispará, v., engegar.
doblá, v., plegar (la roba).
deřgáj, st. m., gaia de la camisa.

emparejá, v., igualar un terreny
 en sa superfície.
en, prp., amb.
eņgrinéte, st. f., oreneta.
enta, prp., a, cap a: *bájša ėnta*
řájš, *púřa ėnta đál*.
eréwe, st. f., pubilla.
eskompá, v., escombrar el forn.
eskompadžó, st. m., escombria del
 forn.
eskonřurá, v., beneir el temps.
espíl, st. m., mirall.
estirás, st. m., especie de carret
 sense rodes, per a arrossegar
 pesos.
estreřlát (ou), adj., ou ferrat.
estolzí, st. m., sutge.
estriřbo, st. m., estrep (per a ca-
 valcar).
ęřfáđie, st., alfábrega.

fálde, st. f., l'antosta de la xeme-
 neia.
fám, st. f., gana.
farám, st. f.; v. *bolatám*.
farfále, st. f., serrell del cobrellit.
feřóře, st. f., pala del foc.
fět-fět, st. f., cigala.
fiká, *fiká's*, v., posar, posar-se.
fil đ arám, st. m., filferro.
řlák, a., magre.
fogaríl, st. m., llar del foc.
fogáse, st. f., especie de coca llar-
 ga.
fornít, a., robust.
fóyo, st. m., bassal d'aigua; clot.
řráwe, st. f., fornal.
fuziřlo, st. m., fusell del carro.

gáite, st. f., sac dels gemecs.

- galbané*, st. m., malfeiner.
galét, st. m., broc del porró.
gatílo, st. m., gallet de l'escopeta.
gáuŷye, st. f., galdiró.
glyére, st. f. vores pedroses del riu voltades d'aigua.
gorgól st. m., raig de la font.
granére, st. f., escombria.
grónse, st. f., tremuja.

infúndye, st. f., coixinera.

ŷakéte, st. f., americana.
ŷáyo, st. m., avi.
ŷéme, st. f., rovell d'ou.
ŷés, st. m., guix d'obrar.
ŷibós, a., geperut.
ŷinebréts m. pl., tenebres.
ŷitá s., v., anar-se'n al llit.
ŷóke, st. f., jóc.

kabesínal, st. m., el capçal del llit.
kabaŷó, st. m., el munt de terra entre dos solcs.
kabréŷes, f. pl., l'ossa menor.
kačúče, st. f., beceroles.
kaldé, st. m., perol.
kađire, st. m., escón.
kaŷó, st. m., calaix.
káŷes, st. f., mitges.
kalsotíns, st. m., mitjons.
kamí, st. m., vegada.
kamí (de —), adv., immediata-ment.
kamí bél, st. m., camí ral.
kamizóle, st. f., samarreta.
kampané, st. m., campaner, cam-panar.
kampáne đels perđúts, st. f., toc d'oració del vespre.

kanéle, st. f., aixeta.
kaníne, st. f., ullal.
kansonsílos, st. m., calçotets.
kantál, st. m., pedra.
kantereré, st. m., terrissaire.
kapsál, st. m., coixinet per a po-sar-se al cap en dur els càntirs.
kaŷáse, st. f., munyoc d'avellanes, tomàtecs, etc.
kađeróle, st. f., cadernera.
kaŷejá, v., tragar.
kaŷét, st. m., carrutxes.
karfól, st. m., pela de ceba.
kaŷo i ęes muleš, st. m., l'ossa ma-jor.
kaŷól, st. m., penjoll de raïm.
kartró, st. m., cove; paner rodó i planet.
kaŷúče, st. f., corriola.
kasapíu, st. m., trompitxo.
káske, st. f., clofolla, closca d'ou, de nou, etc.
kłaryón, st. m., guix de pissarra.
kairáķes, f. pl., la llum elèctrica.
kóbrę, st. m., coure (metall).
kočílo, st. m., ganivet.
kočó, st. m., part genital de la dona.
kođiš, st. m., grava apilada en les carreteres, abans d'esser es-menussada.
koŷére, st. f., collar dels muls.
koralére, st. f., bitxera.
koralét, st. m., bitxo.
kosét, st. m., armilla.
kosigéteš, f. pl., pessigolles.
kóške, st. f., pela de meló.
kósi, st. m., bugader.
kŷemáŷes, f. pl., clemàstecs.
kŷęu, st. f., enforcadura de l'arbre.

- kriḃá*, v., garbellar.
kriḃe, st. f., garbell.
kruatéļes, st. pl. corretjoles.
kúḃe, st. f., bóta.
kučīļe, st. f., falcilla de sabater.
kurēte, st. f., cort dels porcs.
kulatéļes, v. *kruatéļes*.
kulerōt, st. m., llossa; cap gros.
- ļabá, ļabá*, s. v., rentar, rentar-se.
lāḃyos, st. pl., llavis.
ļagó, st. m., paló.
ļansá, v., vomitar.
ļantaím, st. m., lletsó.
ļásos, st. pl., flocs (de fuster).
ļebá, ļebás, v., portar, emportar-se'n.
ļēit (*estar en —*), ésser tendres les peres, pomes, etc.
ļimpyá, v., escurar (la xemeneia).
ļóze, st. f., rentadora (pedra o fusta).
ļúk, st. m., brot d'una planta, que creix al seu peu.
- magre*, st. m., pernil.
majóļe, st. f., camamilla.
maļáe, a., pigada (vaca).
mansáne, st. f., poma.
mansanére, st. f., pomera.
melík, st. f., llombrígol.
mēze, st. f., taula.
meníne, st. f., membre viril.
mōgļyē, st. m., motllo.
mondōḅgo, st. m., mocada.
móso, st. m., descans del carro.
muišó, st. m., ocell.
muļarē, st. m., préssec.
muļarerē, st. m., presseguer.
- mursegót*, st. m., rata pinyada.
mwēḃļes, st. pl., mobles.
- ḅaulá*, v., lladrar.
nēḃāyo, st. m., terror abundant de pastura, on fa temps que no ha entrat el bestiar.
niál, st. m., covarot.
nōu (vi), a., novell (vi).
- orēļ*, st. m., llorer (arbre).
oskúr, a., fosc.
óste, st. m., convidat.
otōḅo, st. m., tardor.
- paļasos*, st. pl., testos.
paļére, st. f., pallissa.
palóme, st. f., papallona.
páne, st. f., vellut.
panís, st. m., blat de moro.
parēiše, v., semblar.
pasterēte, st. f., gaveta.
pasteró, st. m., òbit.
peāiņe, st. f., tabernacle.
pēļ, st. m., cabell.
pēlaḃūiše, st. f., pela de poma.
pentipósti (*estar —*), adv., admirablement fet.
pesó, st. m., cua de les peres, cieres, etc.
píle, st. f., pica de pedra per abeurar-hi el bestiar.
piló, st. m., guardarodes.
pináse, st. f., el cercol de fusta en les rodes del carro.
pōn, st. m., la biga travessera.
pópeš, st. pl., els pits de la dòna; les mamelles de les vaques.
póro, st. m., porra de la ceba.

- postefá*, v. portar terra d'un lloc a altre.
- pozál*, st. m., galleda.
- prénso*, st. m., pinso dels animals.
- pretá s*, v., calar-se (foc).
- primentó*, st. m., pebrot.
- pujal*, st. m., pilot (de grava).
- puntařó*, st. m., palanca de riera.
- řáfik*, st. m., barbacana.
- řáma*, st. f., branca.
- řáure*, v., escurar la pastera.
- řáyo*, st. m., llamp; raig (de sol); id. d'una roda.
- řázóre*, st. f., la paleta de tallar la pasta al forn.
- řejirá*, v., remenar (herba, fems, etc.).
- řegadó*, st. m., solc.
- řejlampegá*, v., llampegar.
- řejlampék*, st. m., llampec.
- řemúl*, a., xop.
- řén*, st. m., llevat.
- řenóu*, st. m., brot (a la branca).
- řepará*, v., repartir la pasta per als pans.
- řibréle*, st. f., rentamans.
- řobá*, v., prendre (en el joc de cartes).
- řomé*, st. m., romaní.
- řondiná*, v., passejar, donar el tomb.
- salbímis*, st. m., sàlzer.
- sápo*, st. m., galàpat.
- sarpát*, st. m., grapat.
- segalóze*, st. f., boira baixa.
- sénde*, st. f., camí ordinari.
- séndre*, v., passar la farina.
- sép*, st. m., trampa per a agafar ocells.
- sepilá*, v., ribotar.
- seřalé*, st. m., manyà.
- seřín*, st. m., serradures.
- síle*, st. f., cadira.
- sínto*, st. m., cinturó.
- sóge*, st. f., llibant del pou.
- soloná*, st. m., eixida, porxo.
- somére*, st. f., somera.
- súrdé* (mà), a., esquerra (mà).
- tařáre*, st. f., membre del ruc.
- tále*, st. f., el tros que creix cada any una planta.
- tararánes*, st. pl., teranyines.
- tarđáe*, st. f., capvespre.
- tartánes*, st. pl., cucs (cast. *lombrices*).
- táse*, st. f., got.
- téřo*, st. m., palet de riera.
- tenále*, st. f., dipòsit gran de terra per a tenir-hi aigua.
- tenedó*, st. m., forquilla.
- tíne*, st. f., barril buit d'arengades.
- tođále*, st. f., tovallola.
- tóço*, st. m., tronc (tretes les fulles); bastó.
- torteról*, st. m., turmell del peu.
- tosoló*, st. m., cop de cap.
- trásteř*, v. *mwébles*.
- tręsmál*, st. m., trema de pescar.
- triłá*, v., batre.
- tronđe* (*tocar a —*), st. f., tocar a bon temps.
- tróse*, st. f., feixina de llenya per al forn.
- túrbye*, a., tèrbola.
- xoláte*, st. f., llauna.

xolatéro, st. m., llauner.

xwés, st. m., jutge.

22. L'estat actual dels estudis lèxics sobre el català no permet intentar tant sols un estudi d'aquella naturalesa en relació amb el dialecte que ens ocupa. Nogensmenys, volem indicar, abans de cloure el present article, l'existència de quatre categories de vocables a considerar en les llistes que precedeixen. Aquestes són:

a) Vocables que, com els fenòmens d'ordre fonètic comentats (§§ 7, 14, 15), concorren en els parlars extrems del regne de València³⁴, entre altres:

<i>aláðre</i>	<i>grónse</i>	<i>mansáne</i>
<i>apaná</i>	<i>jakéte</i>	<i>móglye</i>
<i>áskje</i>	<i>jeñe</i>	<i>palóme</i>
<i>azgařañá</i>	<i>jeş</i>	<i>paréje</i>
<i>bařá</i>	<i>jitá s</i>	<i>primentó</i>
<i>bařkál</i>	<i>kálses</i>	<i>řen</i>
<i>barařá</i>	<i>kařét</i>	<i>řibréje</i>
<i>baraře</i>	<i>kařúče</i>	<i>řomé</i>
<i>baskoláe</i>	<i>kriřá</i>	<i>somére</i>
<i>beřóte</i>	<i>kriře</i>	<i>télo</i>
<i>en, en</i>	<i>kuřerót</i>	<i>tenále</i>
<i>espřl</i>	<i>lařá</i>	<i>teneđó</i>
<i>fám</i>	<i>lařó</i>	<i>tobále</i>
<i>fil d arám</i>	<i>leřá</i>	<i>triřá</i>

b) Vocables que tenen tot l'aire d'ésser exclusius de Fraga i de les contrades de Tamarit i Benabarre. Exemples:

<i>ababól</i>	<i>ánsyeş</i>	<i>bařál</i>
<i>ababolére</i>	<i>aniéte</i>	<i>basinle</i>
<i>abárkeş</i>	<i>anióste</i>	<i>beřáno</i>
<i>abořilóná s</i>	<i>apřét</i>	<i>břán</i>
<i>aburná</i>	<i>azmóle</i>	<i>bófyo</i>
<i>ađoře</i>	<i>bađine</i>	<i>botimáge</i>
<i>aguřete</i>	<i>bařóke</i>	<i>bořis</i>
<i>amánte</i>	<i>balóns</i>	<i>eskompá</i>
<i>anáe</i>	<i>bandibol</i>	<i>fét-fét</i>

34. Possiblement molts d'ells compareixen també a les Balears. El caràcter donat al nostre article ens ha fet prescindir per ara de l'analogia existent a l'ensem amb el parlar de les illes.

DEL CATALA DE FRAGA

<i>jinebréts</i>	<i>majóle</i>	<i>pretá s</i>
<i>kaçúçe</i>	<i>óste</i>	<i>pujál</i>
<i>katrákes</i>	<i>pentipóst</i>	<i>soloná</i>

c) Vocables presos directament del castellà més o menys adulterats en la fonètica, tals com:

<i>arbañíl</i>	<i>kansonsiłos</i>	<i>řáyo</i>
<i>aséro</i>	<i>koçílo</i>	<i>sénde</i>
<i>fráwe</i>	<i>lábyos</i>	<i>sepiłá</i>
<i>gatiło</i>	<i>mwébles</i>	<i>sínto</i>
<i>jibós</i>	<i>otóño</i>	<i>xoláte</i>
<i>kalsotíns</i>	<i>páne</i>	<i>xwés</i>

d) Vocables que, tot i concorrent a Fraga, podem considerar-los, en general, com a existents en tot el domini del català occidental.

<i>árne</i>	<i>feřóle</i>	<i>kuřerót</i>
<i>bastbe</i>	<i>granére</i>	<i>melik</i>
<i>bós</i>	<i>jítas</i>	<i>mondóngo</i>
<i>çóp</i>	<i>kaldé</i>	<i>pópes</i>
<i>estolzi</i>	<i>kósi</i>	<i>řáfik</i>

23. La relació íntima que hi ha entre el parlar de la regió de Fraga i el valencià, així com el creuament complex que es nota entre el català occidental en general i els dialectes extrems del domini, no permet abordar un treball de classificació definitiva.

Valgui, doncs, la distribució que acabem de fer, com a cosa provisòria, mentre esperem noves contribucions a l'estudi dels nostres dialectes, i, sobretot, mentre esperem que sigui un fet l'*Atlas lingüístic de Catalunya*, que tant ha d'ajudar a l'esclariment de punts foscos en la història de la llengua*.

---

* Este trabajo se publicó en el *Butlletí de Dialectologia Catalana*, IV (1916), pp. 27-45. Para facilitar su lectura, se explican seguidamente algunos de los signos de transcripción empleados: [č] (sonido palatal africado sordo), [j] (sonido palatal africado sonoro), [š] (sonido prepalatal fricativo sordo), [ř] (velarizada), [n] (velarizada), [t] (sonido dental africado sordo), [q] (sonido dental africado sonoro).